

ORSZÁGÉPÍTŐ

A Kós Károly Egyesülés folyóirata

ÉPÍTÉSZET | KÖRNYEZET | TÁRSADALOM

▶ **GYIK**
műhely

▶ **FŐÉPÍTÉSZ**

Turi Attila | Budakalász
Tündéerkert Óvoda | Zsámbék

▶ **ŐSI REJTÉLYEK**

A budakalászi Kálvária-domb

▶ **ÖRÖKSÉGVÉDELEM
FELSŐFOKON**

Szász Gábor | Závod

2015
03

KÓS
KÁROLY
EGYESÜ
LÉS

ORSZÁGÉPÍTŐ

A Kós Károly Egyesülés folyóirata

2015
03

ÉPÍTÉSZET | KÖRNYEZET | TÁRSADALOM

06 Asszociációval alkotni – térrel terelni – A 40 éves GYIK Műhely térszemlélete
(Dénes Eszter – Skaliczki Judit)
Gyik Art Studio

✠ Főépítészek | Master Architects

14 Turi Attila – Budakalász (Dénes Eszter – Erhardt Gábor)
Attila Turi – Budakalász

22 Ősi rejtélyek – A budakalászi Kálvária-domb (Kassai-Szoó Dominika)
The Calvary Hill in Budakalász

26 Turi Attila építésze (Erhardt Gábor)
Architecture of Attila Turi

32 Tündérváros Óvoda – Zsámbék (Turi Attila)
Tündérváros Kindergarten

36 Bárdudvarnoki óvoda – Gondolatok egy épület kapcsán (Sziklai Ákos)
Kindergarten – Bárdudvarnok, Ákos Sziklai

40 Amishok és progresszionisták (Kuli László)
42 Begyűrődéstől átfordulásig (Kőszeghy Attila)

✠ Vándorokból Mesterek | From Itinerants to Masters

46 Interjú Rácz Tamással (Csóka Balázs)
Interview with Tamás Rácz

52 Ráczné Páldy Eszter, táj- és kertépítész
Eszter Ráczné Páldy Landscape and Garden Architect

55 Mesefa (Ráczné Páldy Eszter)

56 Örökségvédelem Felsőfokon – Závod (Szász Gábor)
The Next Level in Heritage Protection, Závod

62 Átalakuló építésügy – Interjú Fülek Zsolttal

66 Nyári Táborok

68 Vándoriskola – diplomaosztó, 2015 | Itinerant School – Graduates in 2015

70 Hírek | News

71 Könyvajánló | Book review

A Kós Károly Egyesülés negyedéves folyóirata.
Kiadja az Egyesülés nevében
a Kós Károly Alapítvány.

Kós Károly Alapítvány

1034 Bp., Kecse u. 25.
Bankszámlaszám:
10402166-21629530-00000000
Adószám: 19193580-2-41

Felelős kiadó:
Dévényi Sándor és Zsigmond László
Alapító főszerkesztő: † **Makovecz Imre**
Főszerkesztő: Dévényi Sándor
Felelős szerkesztő: Dénes Eszter
A szerkesztőbizottság tagjai:
Csernyus Lőrinc, Csóka Balázs,
Herczeg Ágnes, Jánosi János,
Szűcs Endre, Terdik Bálint
Lapterv és tipográfia: Vízvárdi András
Angol fordítások: Móra Zoltán
Nyomás: Progresso Print Kft., Budapest

Honlap: www.orszagepito.hu
ISSN 0866-0069

A lap előfizethető átutalással, az Alapítványtól
igényelt csekken vagy személyesen.
Ügyintézés, régi példányok árusítása:
Artbureau Kft.
1065 Bp., Nagymező utca 4. 1/128.,
telefon/fax: (+36 1) 322-0677;
e-mail: haabkatalin@gmail.com
Egy szám ára: 800 Ft
Előfizetési díj a 2015. évre 3000 Ft,
külföldi előfizetőinknek a
postaköltséget is felszámítjuk.

nka MMA

Támogatók:
MAGYAR MŰVÉSZETI AKADÉMIA
NEMZETI KULTURÁLIS ALAP
Bonex Építőipari Kft., Arker's Stúdió Kft.,
Farkas Építésziroda Felületkémia Kft.,
Forma Rt.

FŐÉPÍTÉSZEK

Turi Attila – Budakalász

MASTER ARCHITECTS Attila Turi

"In this issue, we present the work of Attila Turi, Master Architect of Budakalász, with emphasis on the architectural correlations of residential and public buildings erected in the last five years. It is generally true that anthroposophic design and references to old folk architecture give way to more timeless forms such as chapel-like, gabled masses, framed windows and rows of simple replicated columns. Turi's creations have an identity-creating effect in any microenvironment. His enigmatic buildings have earned him a place among the most prestigious creators of organic architecture.

Turi Attila (1959)

1985 Budapest Műszaki Egyetem Építészmérnöki Kar
1981–85 Visegrádi Tábor résztvevője
1985–87 Idol Gmk. társalapító
1987–1990 Makona munkatársa
1990– Triskell Kft. társalapító
1990– Kós Károly Egyesülés tagja
2012– Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja
2012– Pest Megye Építész Kamara elnökségi tag
2013– Építész Kamara alelnök
Országos Főépítési Kollégium elnökségi tag

1996– Budakalász főépítésze
2001 Gulács főépítésze | árvízi újjáépítés
2010–12 Devecser és Kolontár főépítésze
iszapkatasztrófa utáni újjáépítés
2004–2007 KKE Vándoriskola egyik vezetője
2003– BME Szerves építészet tárgy oktatója
2004– BME Lakóépülettervezési Tsz. korrektor
2003 Ybl-díj
2000 Év Háza Díj
2011 Év Főépítésze díj
1997, 1999, 2002, 2003, 2006, 2009 | Pest Megye Építészeti Nívódíj

INTERJÚ TURI ATTILA FŐÉPÍTÉSSZEL

Dénes Eszter, Erhardt Gábor

> Közel két évtizede, 1996-ban lett Budakalász főépítésze. Tevékenységét 2011-ben az Év Főépítésze díjjal ismerték el. Hogyan kezdődött megbízatása? Kapcsolatba hozható a kilencvenes évek közepén tervezett, Pest Megyei Nívódíjas budakalászi Faluházzal?

A Faluház építése teremtette meg azt a bizalmat, amely később főépítési megbízatásomhoz vezetett. Óbudáról 1990-ben költöztem családommal Budakalászra. A rendszerváltást követően az akkori polgármester, Harcsa Lajos meghívására Makovecz Imre tartott itt előadást, aki elmondta intelmeit és roppant egyszerű szempontjait a település felvirágoztatására: tessék rendbe hozni a közműhálózatokat, eltüntetni az elektromos vezetékeket, tessék követendő mintát, jó példát adni az embereknek – de mindez főépítész segítségével nem megy. Két tanítványát, Siklósi Józsefet és engem ajánlott a falu figyelmébe. Így kerültem a településfejlesztési bizottságba, majd 1994-ben a polgármester felkérésére tanulmánytervet készítettem a Faluházra, amely a rá következő évben meg is valósult. Látva az emberek lelkesedését, ekkor kezdtek beérni Imre szavai: egy településnek gazdára van szüksége. Abban azonban bizonytalanok voltak, hogy mi is valójában egy főépítész dolga. A kezünkből formált kis ablakon át nézzünk végig a falu főutcáján – mondtam. A kivágott részre tekintve elkezdhetjük számolni az oda nem illő elemeket: nem fejeződik be a járda, senki földje, poros területek, az útnak nincs szegélye, összevissza kerítések... – a főépítész azon munkálkodik, hogy ezekből minél kevesebb legyen. Ezt megfontolva azonnal kiírtak egy pályázatot a főépítési címre.

> Kik pályáztak?

A mai napig úgy gondolom, hogy a főépítészség alapja a bizalom, amelyet nem lehet egy pályázati elbírálásban érvényesíteni. Így én nem is indultam. Nagyon neves emberek jelentkeztek, a pályázat azonban eredménytelenül zárult, nem tudtak választani. Kicsit később, a településfejlesztési bizottság egyik tagja, egy egyszerű kőműves felszólalt, hogy ha Turi Attila Faluházát ennyire szeretjük, akkor miért nem ő a főépítész. Erre a felkérésre

igent mondtam, azzal a feltétellel, hogy nem leszek kizárva a helyi tervezésből. Hiszen ez az egyetlen eszköze annak, hogy megmutathassam, mit gondolok építészetről, környezetről, tárgykultúráról.

> Milyen példák lebegtek a szeme előtt? Tulajdonképpen ez járhatlan út volt abban az időben Pest környékén.

Az eszmei alapot Makovecz Imre történetei jelentették. Példát vehettem Salamin Ferenc szerencsi főépítészről a gondos-ságot, a szívós munkát illetően, követve a szinte házról házra haladó partizánakcióit a város érdekében. Példaként szolgált Zsigmond László veresegyházi tevékenysége, aki egy nagyon elhivatott és vehemens polgármesterrel tudott nagy struktúrákban gondolkodni, világos és egyértelmű utat jelölve ki a település fejlődésére. Az ilyen szerencsés együttállások azonban nem voltak általánosak, így nekem sem adatott meg. Budakalásznak kezdetben nem voltak forrásai, kisebb lépésekben tudtunk csak előrehaladni, így mára talán meg is előztek bennünket azok a környékbeli települések, ahol kitartóbban dolgozott együtt a testület a főépítéssel.

> A kilencvenes évek végén milyennek látta a város helyzetét és lehetőségeit?

Munkám kezdetekor még nem érte el a hatezer főt a település lakossága, de már

megindult a kiköltözés második hulláma. Az első a hetvenes években tetőzött, amikor több minisztérium is osztott itt telkeket. A települést gesztusaiban, szokásaiban, a tanácsi rendszerre emlékeztető kapcsolatrendszerében, futószalagon tervezett aszimmetrikus arcú épületeivel bizonyos értelemben elmaradottabbnak láttam, ugyanakkor volt egy erős identitása. Az elmaradottságnak köszönhető azonban, hogy itt nem kezdődött el olyan meggondolatlan településfejlesztés, amely a környékbeli településeket széthúzta, és ahol a leszakadt új parcellázású területek a mai napig nem képesek integrálódni. A dombok és a HÉV vonala közé ékelődött Budakalász kör alakú, cikkelyes struktúrájú település, a legtöbb fejlesztési területe pár száz méterre fekszik a központtól. Ezt az adottságát azonban nem szagolta ki a fékezhetetlen ingatlanlobbi, és a gyerekkori élményei felett nosztalgizáló képviselő-testület sem erőltette a fejlesztéseket. Később a városvezetés természetesen igyekezett a jó pozícióban lévő telkeket felvásárolni és egyben tartani, például a Lenfonógyár, a Prolan vagy az Omszki-tó területén. A nagyáruházak beengedése óriási tökélet eredményezett, amellyel a település nagyon jól sáfarkodott, hiszen fedezve a csatornázás és a gáz önrészét, többszörös befektetést tudtak elhozni a bevételből. Szándékosan nem növelte tovább lakóterületeit, nem húzta szét infrastruktúráját.

▲ Faluház, Budakalász, építész: Turi Attila, 1995 | fotó: Dénes György

› **Hány különböző részből áll a település?**

Ófalu a HÉV vonalától felkúszik az Üröm felé eső dombra. A HÉV-en túli, egykor mocsaras területek szántók voltak, mára azonban itt is vannak beépített területek. Csak az őszszel mindent beborító, áthatolhatatlan köd emlékeztet arra, hogy ide miért nem építkezett a múlt embere. A Szent István-telepet a harmincas években parcellázták tisztviselők részére. Itt nagyon komoly polgári építkezés folyt, iskolával, templommal, fasoros utcákkal. Ehhez képest szembetűnő a hatvanas-hetvenes években beépült területek jellegtelensége. Kezdő főépítésként, fölmérve ezeket az adottságokat, elsőként mesterem, Makovecz Imre szavait szem előtt tartva igyekeztem a személyes beszélgetés, a példamutatás és a segítségnyújtás szintjén rendezni a sorokat. Ennek egyik első lépéseként a hatósági osztállyal alakítottam ki olyan jó együttműködést, amelyben az én feladatom és felelősségem volt az esztétika és az illeszkedés.

› **Megbízatása kezdetén milyen feladatokkal szembesült?**

Megpróbáltam olyan kérdésekben is segíteni a várost, amelyek nem voltak szokványosak a főépítéskörében. Ilyen volt az utcaépítés. Az egyszerű, de gyönyörű régi épületekkel szegélyezett Táncsics utca balkáni állapotokra emlékeztetett, noha központi helyen található. A terület dön-

tött a rendbetételről, de egyszerű aszfaltcsík elhelyezésére gondolt. Utcaforumot szerveztünk, lényegében a ma divatos közösségi tervezés fogalmának megfelelően. Abban a helyzetben lettem főépítész, amikor Magyarországon elkezdődött egyfajta gazdagodás és politikai lelki önállóság, de ez még mindig kerítésen belül volt. Régen az árkot még kaszálták, takarították, mert pontosan tudták, hogy annak haszna van. Tudták, hogy gyümölcsfát kell ültetni a ház elé, és annak a termése a közö is... – ezek a gesztusok sajnos kivesztek az emberekből. Mindenki kapart a saját portáján, a kerítésen kívül felmerülő problémák megoldását pedig a tanácstól, később az önkormányzattól várta. Tudtuk, hogy csak akkor beszélhetünk újra polgári világról, amikor az emberek a járdát és az előttük lévő zöld területet is a magukénak tekintik. Ezt pedig úgy lehet elérni, ha beszélgetünk velük, ha megkérdezzük, hová ültessük a fát, ki előtt legyen parkoló vagy pad. A lakók véleményét kikérve, kompromisszumok mentén végül elkészült a kis kockakövel burkolt Táncsics utca, amelyet máig a sajátjuknak éreznek. Van olyan kérdés persze, amelyben főépítésként alulmaradtam, ilyen például a Lenfonó hasznosítása, és az emelet-ráépítéssel és hozzáépítéssel megvalósult társasházi lakótömb kérdése. A Lenfonó belső területének rendezése, vagy például

a Tüzép-telep felszámolása, épületének helyreállítása még előttünk álló feladatok. Már a kezdetekben fel kellett ismernem, hogy nem szabad egynemű lakás- és telekstruktúrában gondolkodni. Urbanisztikai szempontból akár kifogásolható, de mégis úgy vélem, hogy ott, ahol a nött jellegnek hagyománya van, nem szabad akadályt gördíteni az elé, hogy egy telken, több házban

Körmeneti kápolna, Budai út, építész: Turi Attila, 1999 | fotó: Dénes György ▲

több generáció együtt élhessen. Nem csak 800 m²-es telkekben szabad gondolkodni, hiszen a városias életvitelt folytatónak elég kisebb kert is. A realitásokat mérlegelve teret kell engedni olyan élhető sűrűsödéseknél, amelyeket még elbírá a szomszédos családi házas övezet. Ezt szem előtt tartva született meg a Mályva utcai sorház, és az Omszki-tó melletti 150 lakásos társasház terve. Ez utóbbi a visszajelzések szerint is élhető, szerethető része lett a városnak.

› **A tervezés során Budakalász építészeti hagyománya inspirálta önt? A példamutatás mellett milyen mértékben volt lehetséges építésként is kibontakoznia?**

Épületeimben egyrészt mindig van egy helyi gesztus, igény arra, hogy helyénvalóan, helyesen viselkedjen az adott környezetben. Másrészt természetesen minden építészen ott van az ambíció, hogy kipróbálja magát. A Gerinc utcai megbízásnál kifejezetten örültem, hogy én mutathatom meg, milyen gesztusokkal lehet tervezni egy beépíthetetlennek hitt, lehetetlen terepre. Hasonló okok miatt akartam főépítésként megmutatni, hogyan lehet házat tervezni az Ófalu közepére.

› **A Takarékszövetkezet épülete a Faluházhoz hasonlóan Pest megyei nívódíjban részesült.**

Úgy gondoltam, hogy egy, a banknál családiasabb légkörű takarékszövetkezetnek a visszafogottan elegáns és a feleslegesen hivalkodó közötti kényes egyensúlyt kell fenntartania, hogy elhiggyem, jó helyen van a pénzem. Megpróbáltam a keresztcsűrös, hajlított házak gesztusából középpontot produkálni.

› **Budakalász egyik problémája, hogy nincs városközpontja, nincs egy piac, egy agóra. Lát lehetőséget ennek kialakítására?**

A városközpont döntés-előkészítő tervének kidolgozása az én feladatom volt. Építésként és főépítésként képzettségünkkel fogva olyan dolgokat látunk, amelyeket mások nem. Az a dolgunk, hogy láttassunk, s így a város vezetése reálisan mérlegelve hozhasson döntéseket. Sokszor felmerült már, hogy a Lenfonó előtti területen alakítsunk ki egy új városközpontot, városházával, postával, bankkal és bevásárlási lehetőséggel. Ez csak úgy

képzeltető el, ha az Ófalu, különösen a főutca rehabilitációs programja megvalósul. Ha a főutcáról hirtelen átkerülne a hangsúly erre a területre, akkor felmerül a lezülles veszélye. Éppen ezért ezen a területen megnöveltük a beépíthetőség paramétereit. A jelenlegi, a szerb egyházat és az önkormányzatot érintő ingatlanvi-

› **Milyen tervei vannak a városnak a kálváriával kapcsolatban, és mikor ismerte fel ennek jelentőségét?**

A lokálpatrióták mindig érezték, hogy ez fontos helye a városnak, de jelentőségét a történelmi tudatvesztés elhomályosította. Mindeközben a dombra felvezető Alsó- és Felsővár utcák elnevezései

▲ Takarékszövetkezet, Budakalász, építész: Turi Attila, 2004 | fotó: Dénes György

szonyok mellett azonban nem várható a kérdés rendezése, noha ideális helye lenne akár egy piactérnek is. Budakalásznak jelenleg nincs főtere, de a távlati képeken világosan látszik, hogy a polgármesteri hivatal és a Takarékszövetkezet közötti térséget a Táncsics utca és a Szerb templomig lépcsőzetesen meghosszabbítva igenis van, csak mindent bekebeleznek az autók, a Budai út óriási átmenő forgalma és a parkolók. Miután a forgalmat nem tudjuk hová átcsoportosítani, egyetlen megoldás az amőba alakú térség azonos díszburkolattal való lefedése. A külföldi példák azt mutatják, hogy ennek erős vizuális és pszichológiai hatása van: az autós vendégnek érzi magát. Erről a térségről visszatekintve a Kálvária-domb felé egyébként nem kétséges az sem, hogy mi Budakalász szellemi központja.

finoman utaltak a hely múltjára. Morfológiailag ez egy földnyelv, egy kilátópont, katonai szemszögből egy őrbástya ideális helye, ahonnan az egész környéket, az utat és a folyópartot lehet ellenőrizni. Tettamanti Sarolta régész végzett itt ásatásokat a 70-es években, és említést tett egy nagyobb alaptestről. Dr. Krepárt Tamás alpolgármester felkérésére a városban élő dr. Tomka Gábor régész 2012-ben ismét megkutatta a területet, és megtalálta a templom két alapfalát. Érdekes, hogy a szerbek által itt emelt hármaskereszt nagyjából az elpusztult templom szentélyének helyén volt. Lám, az emberek minden igyekezet ellenére megőrizték az emléket, még akkor is, ha ez csupán egy földdel behintett hely volt, hiszen a faragott köveket elhordták a környékbeli építkezésekhez.

▼ Polgármesteri Hivatal átépítés, építész: Turi Attila, 1999 | fotó: Kovács Andrea

> Milyen szerepet adna ennek a város életében?

Tudjuk, hogy ez egy órálló hely volt, az itt talált Jupiter-oltárkö egy áldozóhelyet is feltételez. Ne felejtjük el azt sem, hogy az 1200-as években épült templomok helykijelölésének lehetett még kapcsolata a földsgárgázásokkal, nem egyszerűen csak oda kerültek, ahol megbotlott a ló... A legendák és a valóság is azt mutatja, hogy ez egy fontos szakrális hely. Az utóbbi két évben a területet az önkormányzat parkosította, játszótérrel, támfalat alakított ki, a templomhajót és a keresztek előtti teret leburkoltatta, a romokat konzerváltatta. A Vándoriskola felvételi feladata is arra a kérdésre kereste a választ, hogy mi legyen ennek a helynek a sorsa. A templom visszaépítése, függetlenül a mai műemlékes vélekedésektől, nem reális, hiszen a városnak elegendő temploma van, nem valószínű, hogy fenn tudná tartani. Megoldható azonban a tömeg rekonstrukciója, amelynek során akár ragasztott, tartós, növényvel befutott keretek is adhatnák a kontúrt, gerendák a torony imitációját, megfelelő háttérrel adva az újrainduló misztériumjátékoknak, a visszaboltozott szentély pedig akár koncertek hangvető falaként is szolgálhat. Úgy gondolom, hogy a Kálvária-domb egy közösségi tér, ahol profán és szakrális találkozik. A helyszín alkalmas szabadtéri játékok, közösségi események megtartására, melyhez a templom épülete hatásos és feszes háttérrel adhat.

> A Faluházba épített régi kövekhez hasonlóan itt is egy történetet továbbszövésére nyílhat-e lehetőség? Ott a téglajegyeknél erősebbnek bizonyult a falu köveinek összedesése, és mágikus megidézése annak, hogy a múlt köveiből építse a házat. Hatása a mai napig tart.

Óbudán töltött gyerekkorom meghatározó emlékei a processziók, az úrnapi körmeneteken hulló virágszirmok. Egyik kedvenc budakalászi archív felvételemen egy misztériumjáték szereplői láthatóak a 30-as évekből. Úriasszonyt és csavargót, gyermekeket és felnőtteket hoztak össze ezek a történetek. A múltat megidézve talán egyszer a budaörsi Golgota-hegy misztériumjátékaihoz hasonlóan a budakalásziak is együtt vonulhatnának a dombra. A Kálvária-

lépcsőn induló stációk mentén érkeznének a templomból induló hívek, a másik oldalról a nézők, mindehhez pedig a háttérrel az egykor itt állt templom tömegrekonstrukciója adná. A kálvárián hívő és nem hívő találkozhat, mely találkozás és alkalom egy közösséget magasabb szintre emel egy magasabb rendű tartalom okán.

> A dombra felvezető Kálvária utca a település egyik lehangulatósabb, egyben leginkább rendezésre, fejlesztésre váró területe.

Az utca alsó részéről indítva a keleti lejtőn stáció lépcsősor kiépítését tervezzük a közösség bevonásával. A Kálvária-domb alján pince-sor húzódik, a legenda szerint egykor még a királyi asztalra is került innen bor. Az ötvenes években szegénylakások lettek a pincékből, ma is igen elhanyagolt a terület, noha a város egyik legvarázslatosabb része. Korábban Kuli Lászlóval együtt készítettünk tanulmánytervet a kusza ingatlanviszonyokkal terhelt, apró méretű telkek beépítésére. Javasoltam egy önkormányzati vendégház megépítését is.

> Elvetette a magot, és türelemmel vár?

Pontosan. Közel húszéves megbízatásom alatt megtanultam, hogy én csak csöpög-tetek, és várom, hogyan rezdülnek vissza ezek a dolgok. A terület kapcsán optimista vagyok, mert a város vezetése szilárdan elhatározta, hogy a devecseri házak mintájára mintegy 25 előközművesített telken kíván a jövőben rugalmasan variálható

típusházakat kínálni megépítésre. Bizonyos arányok és alapszituációk betartásával, végtelen számú homlokzati variációt kínálva lehetőséget biztosítana a terület gyors rendezésére, egységes elv szerint.

> Ilyen egységes jelleget tükröz a Budai út is, sváb építészeti sajátosságokkal.

Abban az időben, ha valaki építkezni akart, felkereste a sarki kocsmában a legjobb ácsot. Egy pohárka finom bor mellett el lehetett mesélni az igényeket – kétablakos, ámbitusos –, és azt mindenki értette. Volt egy egységes kép a házakról, és egységes technológia hozzá. A Budai út sváb hagyományokat tükröző, kicsit polgári, zárt sorú, nagyon egységes hangulatú beépítései is ezt a szellemiséget tükrözik. Ha sikerül véghezvinni az önkormányzat előbbi elképzelését, az emberek újra el fogják hinni, hogy ez így is működhet.

> Nagyobb koncepciók mentén nem is volt alkalom haladni? Mindig a kis lépések kerültek előtérbe, igazodva Budakalász növekedéséhez?

Ez a habitusból is fakad. Nem hiszek abban, hogy Kutuzov tábornokként egy kardcsapással kell kijelölnöm a sétálóutca helyét, mert látom, hogy a 30 évvel ezelőtti rendezési tervekkel sem lett semmi. Ezek tőke hiányában sem szoktak megvalósulni, másrészt pedig tudomásul kell venni, hogy az agglomerációban tízévenként változnak a kiköltözési-beköltözési hullámok. Úgy

gondoltam, a főbb pontok meghatározásán kívül nekem nincs nagy városrendezési lehetőségem. Értékvédelmi rendeletet készítettünk, egy darabig rendszeresen jelentek meg cikkeim a helyi újságban. Ami pedig a példamutatást illeti, nem mértem fel kellően, mennyi irigyet szerezhetek vele. Tulajdonképpen mondhatjuk, hogy 2010-ben a kenyérféltés volt a valódi ok, amiért végül három évre kiléptem a hivatalból. Ugyanakkor a statisztika nem igazolta félelmüket, mert az évi 250 engedélyből átlagosan három fűződött a nevemhez. Az más kérdés, hogy azt a hármat valamiért megjegyezték az emberek, de ez nem engem, hanem a többi épület tervezőjét minősíti.

> Mennyiben tudja befolyásolni az építészeti kultúrát egy jól működő tervtanács? Van-e pozitív visszacsatolás a lakosság részéről, vagy még mindig ítészekként tekint önökre? Közügy az építészet?

Alapelvünk, hogy a tervszűri inkább konzultatív jellegű, és nem az ítéző szerepét tölti be. Nem izlésterrortól van szó: a településképet meghatározó tervek vonatkozó döntéseinket a polgármester szentesíti, akinek más szempontokat is mérlegelnie kell. A tagok ideális esetben nem illékony ideológiák mentén értékelnek, hanem reálisan azt vizsgálják, hogy mi bajt okoz egy épület, kisugárzása tönkretesz-e adott esetben környezetét. Gyakran találkozunk kidolgozatlan, megvalósíthatatlan, vagy

◀ Zeneiskola, építész: Kuli László, 2003

éppen a megbízó költségvetését jóval meghaladó építészeti megoldásokkal. Ilyen értelemben konzultatív szemléletű és hangulatú a zsűri, és ez a főépítész felelőssége.

► **Hogyan áll össze egy ideális tervtanács?**

A helyi tagok mellett fontos, hogy a környékbeli főépítések meghívásával a regionalitás is jelen legyen. Lényeges továbbá, hogy a tagok elismert gyakorló építésszek legyenek, a családi házaktól az ipari épületeken át egészen a középületekig. Kell, hogy legyen egy doyenje, ilyen volt Budakalászon dr. Reischl Gábor, akinek megfellebbezhetetlen szava volt, és olyan modora, amivel a legvérmesebb megbízóval és a legostobább építésszel is meg tudta értetni mondanivalóját.

► **A tervtanács és a főépítész munkáját dícséri, hogy Budakalászból újabb beépítendő területei a változó építészeti minőség ellenére harmóniát, egyfajta hangulatot sugároznak.**

Nagyon nehéz mit kezdeni az újabb beépítésű vagy jellegtelenebb területekkel. Nem sugárzik a földből identitást, nincs példa, amire támaszkodni lehetne, és a betelepülők mentalitása is változó. A nagy hibákat igyekeztük elkerülni, bizonyos kereteket, pontokat – épület elhelyezése, traktusszélesség – határoztunk meg játékszabályként. Az utcakép jelentős része a ház első traktusa és a kerítés. Van, ahol ez utóbbinál is keményebben kellett volna fellépni. De ne becsüljük le a növényzet áldásos hatását..., építészeti kultúrát pedig nem olthatunk mindenkiébe.

► **Gyakorló építésszént és főépítésszént, valamint a Kamara alelnökéként milyen változásokat tartana szükségesnek a jelenlegi rendszerben?**

Tisztázni kell a szerepeket. Az építési engedélyezési eljárásban ideális esetben az elsőfokú építési hatóságot jelentő

hivatal feladata egy épületnél a műszaki megfelelés vizsgálata lenne elsősorban. Nemzeti érdek, hogy egy ház ne dőljön össze, ne az utcát fűtse, tartós, jó minőségű anyagokból épüljön, fenntartható legyen. Ez a tervek alapján eldönthető. Ebből a szempontból, tekintettel a nyilatkozattételi lehetőségre, a hatóság egy iktató feladatot végezne. Ha kétsége van, a Kamarához kellene fordulnia, ahol szakmai szempontból vizsgálnák a kifogásokat. Azonban van egy lokális része az engedélynek, egy társadalmi, kulturális szempontja. Társadalmi kérdés ugyanis, hogy az adott funkciójú épületet abban a formában befogadják-e a helyi közösség. Olyan jogi környezetet kell teremteni, amelyben a zsúrizett terv pontos megvalósulása lekövethető és számon kérhető. Szorgalmaznunk kell, hogy ha egy település főépítést alkalmaz, és átvállalja ezt a felelősséget, akkor szabadabb mozgástere legyen. Az építészeti minőség és rend a helyi főépítész feladata. Súlya kell hogy legyen a zsűrinek, és helyben, könnyebben kell hogy haladjasson az engedély kiadása. A főépítésszel alkalmazását segítené az is, ha nélkülük egy sokkal bonyolultabb processzust kellene végigjárni.

Gyógynövénykutató Intézet, építész: Turi Attila, 2003
Fotó: Dénes György

▼ Egészségház, Budakalászból, építész: Horváth Zoltán, 2013

► **Érettek vagyunk mi erre? Vannak megfelelően képzett és elhivatott főépítészeink?**

Természetesen nem vagyunk még azok, de gondoljuk meg, hogyan tanultunk meg biciklizni. Apánk a partvis nyelével egy ideig terelgetett, majd egyszer csak azt láttuk, hogy apánk sehoh, mi pedig haladtunk előre. Meg kell nézni a védelmi lehetőségeket, a felelősségeket tisztázni kell, és könnyíteni kell ezen a rendszeren.

► **A tervtanács ilyen szintű megerősítése óriási változást jelent az eddigi, az építéshatósági osztályokat előtérbe helyező gyakorlathoz képest. Ennek a szemléletváltásnak mekkora a támogatottsága az építésszek körében?**

Van egy megkövesedett rendszer, a saját kiskapuival, kapcsolatrendszerével. Olyan középtávú programot kell összeállítani, amely lépéseiben és fejlődésében világos irányt mutat. A hajót 90 fokkal nem fordíthatjuk el, mert akkor borulunk. Azt kell megvizsgálni, hogy a mostani jogi és egyéb környezetben hány fokot tudunk kormányozni, a többit jelelnünk kell. A közeljövőtől 160 négyzetméterig egyszerűsített építési engedély kérelmezhető. Nem szükséges az atomeróművel azonos szempontok szerint vizsgálni egy öttagú család házat. Fontos lenne, hogy az emberek rájöjjenek: a terv valódi befogadása a tervtanácson történik, a hatóság pedig a műszaki megfelelést vizsgálja. A műszaki tartalom színvonalát pedig a Kamara jogosult ellenőrizni, s ez magával hozná a szakma hozzáállásának megváltozását.

A főépítésszeg egy olyan szolgáltatással válna, amely hozzátartozna egy jól működő település életéhez.

► **A felelősségvállalás a mai jogi környezetben kényes ügy.**

A kollégák panaszkodnak a 1,5%-os tervezői díj miatt, amely nyugaton akár 9 százalék is lehet. Ugyanakkor azt elfelejtik, hogy ott 10%-ot lehet tévedni egy költségvetésnél, különben perelhető a tervező. Kötelező a felelősségbiztosítás, amelynek mértéke arányos a beruházás nagyságával. Ez is hozzátartozik a szolgáltatáshoz, mint ahogy a tervezői művezetés is. Amellett, hogy ez természetes belső igény, amely egy színvonalat feltételez és eredményez.

► **A túlszabályozottság és a járási hatósági ügyintézés megnehezíti a települések dolgát? Elképzelhető lenne, hogy a szabályozás csak egy keretterv, amely meghatározza, hogy mely pontokban lehet rugalmas a főépítés?**

Bizonyos értelemben igen. Ha az építészeti, urbanisztikai elképzeléseket nem igazolja az idő, vagy a befektetési irányok megváltoznak, akkor módosítások sora indul el, ahelyett, hogy rugalmasan kezelhetnénk bizonyos szituációkat. Fordítsuk meg a kérdést: ami épül, annak milyen hatása van a környezetre, és mekkora bajt tud okozni? Kitalálunk a szabályozás során funkciókat egy területre,

ahelyett, hogy azt mondanánk: atomerómű és gépgyár nem épülhet, a többit a főépítész vezetésével helyben mérlegeljük. Ha a szomszédban épülő ház elveszi a napot, ma a probléma helyben még a legnagyobb jóindulattal sem orvosolható a merev szabályok miatt. Bizonyos esetekben kézi vezérlés kell.

► **Mondhatjuk, hogy nincsenek szabályok, mert az élet diktálja őket?**

Vannak szabályok, de azok akkor élnek, ha van éltetőjük, az pedig a főépítész. A szerszám semmit sem ér, ha nem megfelelő kéz tartja. Baltával ölni is lehet, vagy tűzfát hasogatni. Vannak országos érdekek:

◀ Tópart társasházak, építész: Turi Attila, 1996

Családi ház, Gerinc utca, építész: Turi Attila, 2004 | Fotó: Bujnovszky Tamás

ne építsen rá senki a gázvezetésekre. Vannak regionális kisugárzású ügyek, egy bevásárlóközpont forgalma például máshol is jelentkezik. Nem mindegy, hogy valami lakó- vagy iparterület-e, de abban az esetben, ha egy utcának van 12 méteres szabályozási szélessége, noha minden közművet és egyebet 8 méteren is át lehet vezetni védőtávolságokkal, akkor miért ne mondhatnánk, hogy bizonyos részei ilyenek? Nem fog megállni az élet, ha valahol nincs előkert, ennek eldöntése a főépítész dolga. Természetesen ezzel felelősség jár, amelyet a főépítész, a testület és a polgármester vállal fel.

► **Hány puttynos Budakalászból, Bodonyi Csaba szavaival élve? Mit tart a legfontosabb eredménynek főépítészeti tevékenységében?**

Sok problémája mellett Budakalászból élhető település. Az agglomerációs nyomást jól tudta fölvenni, a húsz év alatt lineárisan növekedett a lakosság közel a kétszeresére. Az újonnan kialakult településrészek jól beékelődnek a régi szövetbe. Kérdés azonban, hogy idővel kialakul-e majd az az erős identitástudat, ami egykor jellemezte ezt a települést. Rogán László polgármester támogatásával főépítésszént arculatot próbálok adni Budakalásznak, hagyományokra épülő, de a jelennek is megfelelő, fejleszthető településképet. Minden szereplőt a helyénvaló viselkedésre és a minőségre próbálok ösztönözni. Ezt szolgálja a tervtanács működése is. Minőség és példamutatás, ez a módszer többé-kevésbé hatásos.